

2. Іщенко Н. П. Сучасні методи вивчення творчості Т. Г. Шевченка у початковій школі. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/2-jmun>
3. Качак Т. Б. Українська література для дітей та юнацтва. Підручник. 3-тє вид., доп. К.: ВЦ «Академія», 2025. 456 с.
4. Шевченко Т. Дитячий Кобзар. Львів: ВСЛ, 2014.

Ірина Сидорякіна,
студентка педагогічного факультету,

Тетяна Качак,
докторка філологічних наук, професорка,
Карпатський національний
університет імені Василя Стефаника, Україна

ОБРАЗ ВІЙНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДИТЯЧІЙ

ЛІТЕРАТУРИ: МЕТОДИКА АНАЛІЗУ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У статті проаналізовано особливості репрезентації образу війни в сучасній літературі для дітей молодшого шкільного віку. Висвітлено методику роботи й запропоновано завдання для опрацювання твору Романи Романишин та Андрія Лесіва «Війна, що змінила Рондо».

Ключові слова: *молодші школярі, дитяча література, образ війни, початкова школа, методика.*

Вступ

Учні початкових класів знайомляться з темою війни переважно на уроках літературного читання та виховних годинах чи заходах патріотичного спрямування. Відбувається формування їхньої емоційної стійкості, яка є складовою життєвої компетентності та засобом подолання тривожності. У процесі читання, слухання та обговорення творів про війну розширюється коло розуміння дитиною складних суспільних процесів, формується почуття патріотизму та емпатії. Актуальність теми зумовлена тим, що книга сьогодні стає інструментом «м'якої» терапії, яка допомагає дитині інтегрувати складний досвід у свою картину світу.

Дитячі книжки про війну сучасних українських письменників вражають майстерністю висвітлення складної теми і різножанровою палітрою. Т. Качак і Т. Близнюк проаналізували десяток найпопулярніших книг цієї тематики, зокрема книжку-картинку «Війна, що змінила Рондо» Романи Романишин та

Андрія Лесіва, тиху книжку «Жовтий метелик» Олександра Шатохіна, оповідь «Півник. Котик. Шафка» Олександра Михеда, повість «Мої вимушені канікули» Катерини Єгорушкіної, оповідання «Залізницею додому» Мар'яни Савкт та інші. Науковці зауважують, що «орієнтація на певну вікову категорію читачів зумовлює появу типових моделей художньої репрезентації війни: в центрі сюжетного розвитку подій – 1) дитина, юний оповідач чи оповідачка, які з дитячої точки зору і крізь призму власних переживань описують свій емоційний стан, події, свідками чи учасниками яких є; 2) казкові персонажі, які є впізнаваними, мають умовних прототипів (образи-символи сучасної війни – пес Патрон, Котик, Півник, Шафка) чи постали на онові фольклорних ремінісценцій («Півник» З. Живки); 3) війна як руйнівна сила, якій протистоять і яку перемагають позитивні персонажі завдяки мужності й сміливості, світлу й духовності, відважності й єдності («Війна, що змінила Рондо»))» [2, с. 156]. Книги про війну вимагають не тільки вміння автора говорити просто і не травматично про складні теми з дітьми, а й правильно підібраних методів і форм роботи з ними в освітньому процесі. Читання й шкільний аналіз творів на мілітарний тематику вимагає особливого підходу, делікатних методів аналізу та форм взаємодії дитини-читача з текстом. Образи війни в дитячій книзі, як правило, метафоричні, але вимагають особливої уваги вчителя й учнів, інтерпретації на рівні символів, кольористики та засобів виразності. З огляду на це, переосмислення традиційних і розробка нових методичних моделей аналізу «воєнної» прози у початковій школі – актуальне питання НУШ.

Мета статі – розкрити особливості художнього висвітлення образу війни у сучасній дитячій літературі та методику вивчення цих творів у початковій школі.

Результати дослідження

Вивчаючи сучасну літературу про війну в початковій школі, педагоги беруть до уваги індивідуальні особливості сприйняття учнями певного віку

складних тем. На сприйняття теми війни впливають такі чинники: рівень метафоричності тексту, художній стиль автора, а також власний життєвий досвід дитини.

Проблему репрезентації війни у дитячому читанні досліджували провідні науковці та критики, зокрема Т. Качак і Т.Близнюк, Н. Марченко, В. Кизилова, Н. Горбач, Л. Куца та ін. У посібнику «Живі письменники» акцентується на тому, що книжка має бути «безпечним простором», де дитина може прожити різні емоції – від суму до надії. Важливо, що українська література для дітей сьогодні – це не тільки про війну, а й про силу людського духу та вміння бачити світло навіть у темні часи [1].

Методи аналізу текстів про війну з учнями в початковій школі, окрім традиційних бесіди, обговорення та дискусій, включають:

1) Метод метафоризації: пояснення війни через образи природи чи стихії.

2) Метод «Кольоротерапії»: аналіз зміни кольорової гами в ілюстраціях (від темного до світлого).

3) Метод бібліотерапевтичної бесіди: обговорення почуттів героїв та пошук паралелей із власними відчуттями.

Для роботи з молодшими школярами доцільно використовувати твори, де образ війни подано через зрозумілі дитині символи. Яскравим прикладом є ілюстрована книга «Війна, що змінила Рондо» Романи Романишин та Андрія Лесіва. Війна тут постає як «чорна гущавина», що не має серця. Дуже влучно автори поєднали текст та малюнки. Як підкреслюють Т. Качак і Т.Близнюк, «ілюстрації підкреслюють контрастність війни і мирного життя, асоціюються з темрявою, руйнуваннями, бомбами, вибухами, міліарною технікою, пораненнями і гармонійним життям, красою міста, дружбою казкових героїв, палітрою яскравих кольорів відповідно» [2, с. 153].

Наведемо фрагмент уроку за книгою «Війна, що змінила Рондо»:

Завдання 1. «Словесний портрет Війни». Вчитель запитує: «Якими словами автори описують Війну? Чому вона торкається всього і воно зникає?».

Учні знаходять цитати: «Війна не мала обличчя... Вона торкалася всього, що бачила...» [4]. Також розглядають ілюстрації, обговорюючи їх (Рис.1.).

Рисунок 1. Ілюстрації з книги «Війна, що змінила Рондо»

Завдання 2. «Машина світла». Учитель запитує: «З чим письменники порівнюють перемогу над темрявою?». Діти малюють свої ліхтарики, які б вони додали до машини світла головних героїв.

Завдання 3. «Символи надії». Чому в кінці твору з'являються червоні маки? Див. Рис.2 (Обговорення символу пам'яті та відродження).

Рисунок 2. Ілюстрації з книги «Війна, що змінила Рондо»

Працюючи з книгою «Жовтий метелик» О. Шатохіна, методику вчителю варто обирати дещо іншу. Найперше слід врахувати, що ця книга є особливою, оскільки вона «тиха» (без тексту), що дозволяє дитині самій «прочитати» історію через образи. Завдання «Діалог кольорів». Учні розглядають перші сторінки, де панує сірий колір та колючий дріт (Рис.3) Вчитель запитує: «Чому метелик жовтий? Що він приносить у цей сірий світ?».

Рисунок 3. Ілюстрації з книги «Жовтий метелик»

Творче завдання «Лист надії». Учні малюють жовтого метелика і пишуть на його крильцях одне слово, яке вони хотіли б подарувати тим, кому зараз сумно. Як бачимо, читання і опрацювання дитячих книг про війну – це робота з особливими змістом, яка потребує відповідних методів, форм і підходів, щоб бути ефективною і результативною

Висновки

Образ війни у сучасній дитячій літературі пройшов шлях від замовчування до відкритого діалогу через художні образи. Вивчення таких творів у початковій школі допомагає учням не лише осмислити трагічні події, а й знайти ресурси для психологічного відновлення. Головним завданням педагога є акцент не на руйнуваннях, а на цінностях – взаємодопомозі, надії та неминучості перемоги світла. Методика опрацювання такої літератури має базуватися на принципах емпатії та віри у майбутнє, що дозволяє виховувати психологічно стійке та свідоме покоління.

Список джерел

1. Живі письменники. Як говорити з дітьми про війну та мир. Посібник. / Упор. Т. Стус, А. Третяк, М. Артеменко. К. 2023. 150 с.
2. Качак Т. Б., Близнюк,є Т. О. Війна в сучасній українській літературі для дітей та юнацтва. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки.* 2024. Вип. 209. С. 151–157. <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-209-23>
3. Купріян О. Українська література для дітей: не тільки про війну. *Посестри. Часопис*, 16, 2022. URL: <https://posestry.eu/zhurnal/no-16/statya/ukrainska-literatura-dlya-ditey-ne-tilki-pro-viynu>
4. Романишин Р., Лесів А. Війна, що змінила Рондо. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015.